

DANSK SELSKAB FOR TIBETANSK KULTUR

TIBET

NUMMER 47

ÅRGANG 17

DECEMBER 2001

**Tibetansk nytår
16. februar 2002**

Indhold

SEKRETARIATET

Ryesgade 90 A, 2100 København Ø, Telefon 35 26 79 26,
dstk@tibethelp.dk
Åbent: onsdag fra 17.15-19.15, torsdag fra 10.00-12.00,
www.tibethelp.dk

TIBET-HJÆLP

Ryesgade 90 A, 2100 København Ø, Telefon 35 26 79 26,
Giro 9 67 08 90, dstk@tibethelp.dk, www.tibethelp.dk
Åbent: onsdag fra 17.15-19.15, torsdag fra 10.00-12.00.

BIDRAG TIL BLADET

Modtages gerne. Send venligst bidraget på diskette eller e-mail i »Word« format. Vedlæg et print af indholdet.

KONTINGENT

Kr. 150 for enkelt medlemskab. Kr. 200 for to medlemskaber fra samme husstand (par/familiemedlemskaber). Kontingentet betaler bl.a. for tryk og forsendelse af »Tibet«. Giro 3 42 87 88.

SKATTEFRADRAG/TIBET-HJÆLP

Ifølge ligningslovens paragraf 8A kan du som sponsor fratække dine sponsorbidrag og andre gaver, der overstiger kr. 500 pr. år. Dog kan du maksimalt fratække kr. 5.000 pr. år.

ANNONCERING I »TIBET«

Annoncører kan levere færdigt materiale. Kontakt redaktionen for mere information om pris og opsætning. Bestyrelsen forbeholder sig ret til at afvise annoncer, og der lægges vægt på, at annoncer indhold har relation til bladets indhold og ikke er i konflikt med selskabets virke.

BESTYRELSE

Tarab Tulku, Berit Faber, Flemming Faber, Michael Nybrandt, Laura Airaksinen, Keld Tejnbo og Anne-Sophie Bernstorff.

REDAKTION

Anne-Sophie Bernstorff.
Forsidefoto: Marianne Blichfeldt.
Layout: / Morten Baadsgaard.

ISSN: 1397-9248

Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Bruser 3

Nyt fra Tibet-Hjælp 9

Bogomtaler 12

A Brief History of Tibetan Academic Degrees . . . 14

Mit eksil 18

Aktivitetskalender 23

Om Mani Padme Hum 24

Tilmeld dig vor mailing-liste

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur kan også træffes på www.tibethelp.dk og via e-mail; dstk@tibethelp.dk.

Hvis du vil modtage hurtige nyheder og information fra Selskabet, så tilmeld dig ved at sende en mail til: dstk@tibethelp.dk mrk. »mailing-liste«.

Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Bruser

– en kulturcirkulation

Marianne Blichfeldt fra Munin Teatret skriver her om, hvordan hun og hendes søster med teatret og billedkunsten som redskaber skabte kontakt og dialog mellem danske og tibetanske skolebørn.

Tekst og foto: Marianne Blichfeldt

Der skulle gå 6 år fra jeg første gang landede i Tribhuvan, Kathmandus internationale lufthavn, til jeg igen skulle gense Nepal. I 1994 havde jeg vandrestøvler i rygsækken, i september sidste år havde Sisse Jørgensen og jeg mere bagage, end vi selv kunne bære, da vi rejste med Munin Teatrets børneforestilling og hvad 39 vestjyske børn fra to skoler i Holstebro, havde kunnet finde på at sende med os til deres nye venner i Nepal og Indien.

Jeg havde fået den idé, at lave et kulturudvekslings projekt, en kulturcirkulation. Jeg ønskede, at skabe et

møde mellem danske børn fra Vestjylland og tibetanske børn, der lever i eksil i Nepal og Indien. Og da det i første omgang ikke var muligt, at rejse med børnene, valgte vi, at lade børnene møde hinanden gennem det arbejde, som Sisse og jeg lavede. Sisse er scenograf og billedkunstner, og jeg er skuespiller, så det var derfor naturligt, at bruge teatret og billedkunsten, som de elementer der skulle skabe kontakt og dialog mellem de to børnegruppers forskellige verdener.

I mere end 8 måneder havde to klasser fra Holstebro beskæftiget sig

med Tibet og tibetansk kultur, og havde sammen skabt 1. og 2. del af den vandrende teaterforestilling *Ved Bjergerens Fod* og *Hvor Havet Bruser*.

Med vores ankomst til Kathmandu, var vi meget tæt på, at skulle i gang med at realisere 3. og 4. del af kulturcirkulationen. Snart ville vi gå i gang med at binde to børnegrupper liv sammen. Snart skulle vi formidle viden, drømme, ønsker, håb, facts og visioner mellem børn på hver sin side af jorden - Holstebro i Danmark, Pokhara i Nepal og Chauntra i Indien.

Vi ankom til et mørkt, regnfuldt og næsten mennesketomt Kathmandu. Der var varslet strejke i Nepals hovedstad næste dags morgen, og gaderne lå øde hen. Trods den kritiske situation blev vi hentet i lufthavnen, og kom sikkert til Bouddhanath, hvor vi skulle bo hos Penpa Dolma Andersens dejlige familie.

Det var næsten som at drømme, at gense Bouddha. At blive vækket tidligt om morgenen af munkenes horn og hundenes gøen. At se de smukke tibetanske kvinder og mænd gå kora omkring stupaen. Det var dejligt, efter 6 år, igen at møde det folk, som siden min rejse til Solu Khumbu og Lhasa, har haft så stor en plads i mit hjerte.

Dengang i 1994 lovede jeg mig selv, at jeg ikke ville komme tilbage til Nepal igen, uden at have noget at give til de mange skønner unger, der bor i landet. Og jeg besluttede, at jeg ville lave en teaterforestilling for børn, som jeg ville kunne tage med tilbage til Himalaya.

I 1997 lavede jeg derfor børneteaterforestillingen *Hvor Ravnene Vender*, som er instrueret af Else Marie Laukvik fra Odin Teatret. Forestillingen er bygget over en grønlandsk myte, og handler om en ravn, der rejser fra Grønland til Tibet.

Forestillingens scenografi, der normalt kræver en stor varevogn, var i dens rejseversion blevet reduceret til 12 kg. Men »Ravnene« var ikke det eneste, vi havde med os i vores kufferter. Vi havde også 2 store ringbind (én til hver skole i Nepal og Indien) med farvekopier af 39 danske børns breve, digte, historier og fotos, et lysbilledapparat og 200 dias, videobreve, kassettebånd med dansk musik, blyanter, farver, hæfte, og bøger.

Under Havets Blå

Kort før vi rejste fra Holstebro, havde vi haft premiere på 1. og 2. del af *Ved Bjergerens Fod* og *Hvor Havet Bruser*.

Forestillingerne blev optaget på video, så eleverne i Nepal og Indien kunne se, hvad kulturcirkulationens to første dele handlede om.

6. klasse fra Naur-Sir Skole (nu 7. klasse) lavede 1. del, som blev et moderne haveeventyr, og fik titelen; *Under Havets Blå* og *Himlens Dække*. Rolf Krake Skolens 5. a. (nu 6. a.) skabte kulturcirkulationens 2. del, som kom til at hedde; *Hvor Ravnene Vender 2 - Eller Rundt på Gulvet*, og er en myte om 4 ravne og 15 andre dyr.

En del af projektets koncept var, at lade børnene definere, hvad kulturudvekslingen skulle gå ud på. Eleverne fra de to klasser skabte selv 1. og 2. del af den vandrende teaterforestilling. Sammen med deres klasselærere; Peder Carlsen og Adda Kraglund, Sisse og jeg, var børnene med til at bygge projektet op fra begyndelsen af. Børnene skrev selv manuskripterne til de to forestillinger, lavede danse, sange, scenografi og kostumer.

Eleverne fik også opgaven, at skulle beskrive, hvad de synes, det vil sige, at være dansk. Det kom der mange fine historier og digte ud af. Alle skrev om sig selv, deres familier og Danmark. Og endelig skrev hver elev et brev til deres endnu ukendte penneven i Nepal og Indien.

Mt. Kailash Skole i Pokhara

Kulturudvekslingens 3. del foregik på Mt. Kailash Skole i Vestnepal. Mt. Kailash skole er organiseret under The Snow Lion Foundation, som har 13 skoler for eksil tibetanske børn i Nepal.

Mt. Kailash skole ligger 9 km. udenfor byen Pokhara i det tibetanske settlement Tashi Palkhiel.

I settlementet bor der omkring 1200 mennesker, hvoraf en stor del af

de unge og børnene er tredje generation af de tibetanere, der i begyndelsen af 60'erne flygtede fra Tibet til Nepal. Lejren blev grundlagt i 1962, og har foruden skole og skolehjem, et kloster med 80 munke, en rådhus, et væveri, et alderdomshjem og et gæstehus.

Mt. Kailash Skole er en dagskole med elever fra børnehaveklassen og op til 8. klasse. Den havde sidste skoleår 252 elever, hvoraf mange kommer fra Manang, Dhorpatan og Mustang. Eleverne fra Manang, Dhorpatan og Mustang bor på skolen, og får deres ophold og skolegang betalt gennem udenlandske sponsorer.

På grund af en misforståelse var skolens leder, Mr. Lobsang, ikke blevet informeret om Sisses og min ankomst. Alle elever havde eksamen, da vi kom, så vi måtte improvisere os frem den første uge vi var på skolen. Dette viste sig dog at være en fordel, da vi fik chancen for at lære børnene i 5. klasse, som var vores klasse, lidt at kende, inden vi skulle i gang med selve udvekslingen.

Hvordan gør man så?

Hvordan forklarer man, hvad det er man vil? Jeg opdagede hurtigt, og med stor hjælp fra Sisse, som er ret god til at gribe nuet og forvandle »det tænkte« i en ny retning, at vi ikke kunne bruge ord og projektbeskrivelser til ret meget.

Vi skulle simpelthen bare gå i gang. Så dagen efter børnene havde afsluttet deres eksamen, spillede vi *Hvor Ravenene Vender* for hele skolen. Efter

forestillingen spurgte vi, hvem af eleverne fra 5. klasse, der kunne tænke sig, at prøve at lave teater. 14 elever meldte sig til dramaundervisningen, som vi efter samråd med lærerne, havde valgt at gøre frivillig. Dels for ikke at tvinge nogen ind i undervisningen, men mest fordi børnene havde 10 dages ferie efter endt eksamen, og derfor skulle have lov at holde ferie, hvis de helst ville det.

Alle eleverne i 5. klasse skrev dog breve og tegnede til deres ny udvalgte pennevenner i Danmark. Alle var vilde med mappen med brevene fra Holstebro. Der blev kæmpet om hvem, der skulle skrive med hvem, skubbet, diskuteret, råbt og grint. Vi mødtes med klassen i gæstehuset, hvor vi boede, og da alle lærerne inklusiv 5. classes klasselærer Mr. Bhuce, var travlt optaget af at rette opgaver, havde vi ingen assistance fra voksne. Så eleverne var tvunget til kun at tale engelsk, som de i øvrigt er meget gode til. De elever, der kunne mest, oversatte for de yngre, når det var nødvendigt.

Heksene i Fugleskoven

Herefter blev »brevskrivningsholdet« skilt fra dramaholdet, og aftenen inden vi begyndte på selve undervisningen, så børnene lysbilleder fra Danmark.

Eleverne fik, som på Rolf Krake Skolen, opgaven at vælge et dyr, de kunne lide. De skulle ikke kun vælge et dyr, men også skrive en historie om dyrene. Næste dag kom alle 14 elever med hver deres historie. Vi læste histo-

rierne op, indspillede dem på bånd. Vi talte om dyr; danske dyr, tibetanske dyr, yetier og eventyrfigurer. Udfra børnenes historier skrev vi 3. del af *Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Brusser*, som kom til at hedde *Heksene i Fugleskoven*.

Jeg var taget fra Danmark med en idé om hvad kulturformidling vil sige. Jeg havde aldrig før prøvet at lave teater med børn udenfor Danmarks grænser, og her var vi så, ved foden af Himalaya med 14 skønne tibetanske unger. Glade, nysgerrige og åbne børn, der aldrig havde lavet teater eller drama før. Da skolen ikke har nogen gymnastiksal mødtes vi i gæstehusets have. Det var varmt, og vi havde mange tilskuere fra settlementets beboere, så de første dage var der en del grænser, der skulle overskrides. Vi begyndte med lette dramaøvelser, leg, dans og sang, og gik langsomt over til karakterarbejdet, og arbejdet med »at finde sit dyr«, sin karakter.

Det var dejligt, at møde den samme generthed piger og drenge imellem, som findes mellem børn i Danmark, samme mådehold for drengene når vi skulle synge og samme tilbageholdenhed for pigerne, når der skulle slås. De første gange »dyrene« skulle bevæge sig, skete der ikke så meget, og da børnene skulle sætte lyde på deres dyr, blev de tavse. Ellers må jeg indrømme, at vi tit havde svært ved at få ørenlyd. På ét punkt glemte alle dog sig selv, og det var når vi satte musik på vores båndoptager

Det var en meget stor tilfredsstil-

lelse, at se den transformation der skete med børnene undervejs. Hvordan de gradvist blev modigere og gav mere slip, hvordan alle gik op i deres karakterer og i, hvordan deres kostumer skulle se ud. Og de elskede at blive sminket, fotograferet og filmet.

Og ungerne nød at have os boende på gæstehuset. Så snart vi gik udenfor vores dør, havde vi følge af mindst seks børn, der ville snakke, bære vores tasker og vide hvad vi skulle. De kom og satte sig udenfor vores værelse en time før de skulle møde, ikke fordi de var ivrige efter at komme i gang, men fordi det var hyggeligt at snakke med hinanden og os.

Den 13. oktober havde vi premiere på *Heksene i Fugleskoven*. Et eventyr lavet af børnene selv med grønlandske og tibetanske sange, tibetansk dans og Michael Jackson. Vi spillede forestillingen to gange i byens rådhus, og børnene var stolte og glade.

Det der gav børnene mest under vores ophold på skolen, var nok, at de var med i hele den kreative proces det er, at bygge en teaterforestilling op fra bunden. At de var med til at definere, hvad drama og teater kan være, gav dem en oplevelse, de ellers aldrig ville have fået. De fik mulighed for at være med til at skabe noget, der ligger langt fra de fag, der ellers står på deres skoleskema. De fik lov til at udtrykke sig på en måde, de ikke før havde gjort, at fortælle om sig selv og deres liv.

Gennem mødet med os, og alt hvad de fik fra skolerne i Holstebro lærte børnene ting om Danmark, som de ellers ikke ville have fået kendskab til. Og så har de alle fået mindst en ny ven i et

land langt fra deres eget.

Mens vi venter på visa

Det var med fyldte hjerter og tårer i øjnene, at Sisse og jeg tog afsked med Mt. Kailash Skole. Vi skulle tilbage til Kathmandu, for bl.a. at hente vores visa til Indien. Den indiske ambassade i København havde ikke kunnet give os visa før vores afrejse fra Danmark, men havde forsikret os om, at de ville ligge klar til os i Kathmandu den 1. november, hvilket ikke var tilfældet. Hvad der skulle have været et 10 dages ophold i Kathmandu, blev nu til næsten en måned. Hvad der skete i behandlingen af vores visaansøgning, får vi aldrig at vide, men hvad der normalt skulle tage 6 uger tog 3 måneder.

Vores ventetid i Kathmandu kunne vi heldigvis bruge konstruktivt, da vi gennem Dansk Selskab for Tibetansk Kultur havde fået kontakt til Norbulingkha Club. Norbulingkha Club ligger i det tibetanske settlement Jawalakhel, og er en slags ungdomsskole for unge arbejdsløse tibetanere. Klubben er blevet til på initiativ af Kesang Renchen og Karin Seiding, med støtte fra Mellemfolkeligt Samvirke. Vi spillede vores forestilling på Atisha School, som ligger i Jawalakhel, mødte nogle af medlemmerne fra Norbulingkha Club og lavede et interview med Karin Seiding.

Endelig Chauntra

Den 24. november rejste vi fra Kathmandu til Delhi, og efter mange strabadser, og en lang nats rejse i tog ankom vi omsider til Dharamsala.

Chauntra Skole, hvor 4. del af *Ved Bergeneses Fod og Hvor Havet Bruser* skulle foregå, ligger to timers kørsel øst for Dharamsala i landsbyen Chauntra. Skolen ledes af Sambhota Tibetan Schools Administration (STSA), som er en nu 3 år gammel underorganisation under Department of Education i Dharamsala. Vores samarbejdspartner i Indien, Mr. Karma Chungdak leder de 20 skoler under STSA i Indien og 4 i Bhutan.

Efter det ufrivilligt lange ophold i Kathmandu glædede vi os meget til at møde vores nye elever i Chauntra. Chauntra består af to landsbyer, en indisk som har forretninger og marked og et tibetansk settlement, som er bygget op omkring Chauntra Skole. Skolen blev grundlagt i 1978, og havde sidste år 340 elever fra børnehaveklassen til 8. klasse. 240 af eleverne var kostskoleelever og kommer fra Tuting, som ligger meget afsides i den Nordøstlige delstat Arunachal Pradesh. På grund af den lange afstand mellem Chauntra og Tuting, (det tager mellem 7 og 12 dage at komme fra Chauntra til Tuting), ser eleverne kun deres forældre meget få gange i løbet af deres skoletid.

Hvem er lærer og hvem er elev?

Foruden skolelederen Mr. Tsering Thundup er der 15 lærere på skolen. Herudover er der 17 andre medarbejdere, hvoraf 6 er fostermødre for de børn der bor på skolens hostel.

To af skolens elever, Karma Yeshi, som er 14 år, og Tsering Wangmo på 6, får deres skoleophold betalt gennem Dansk Tibet Hjelpe.

Alle lærere og ansatte er utrolig gode ved børnene, og man fornemmer med det samme, at der er et specielt forhold mellem voksne og børn. Det er, som var alle én stor familie. Men som Tsering Thundup siger, så er lærerne ikke bare undervisere, men også reserveforældre, da de jo f.eks. ikke kan sende børnene hjem, når de bliver syge, men selv må tage sig af dem, og følge med dem på hospitalet, når det er nødvendigt.

Hele læregruppen består af ret unge lærere, og når de om eftermiddagen spillede cricket med børnene kunne det nogle gange være svært at se, hvem der var elev og hvem, der var lærer. På trods af den frie atmosfære børn og voksne imellem var børnene meget disciplinerede og velopdragne. Måske skyldes det, at de fleste af børnene kommer fra et så isoleret og fattig område af Indien, at de allerede i en meget ung alder har set og mærket, hvor barsk livet kan være. De vidste allerede før de kom til Chauntra, at skole og uddannelse er deres eneste chance for at ændre på deres hårde livsvilkår, og de gør derfor alt, hvad de kan for at tilegne sig viden. Skolen er deres liv, de har ikke ret meget andet at lave, mens de går der.

På grund af vores forsinkede ankomst til Chauntra havde vi kun to uger til rådighed til vores udveksling, og da alle klasser var i gang med at forberede deres halvårige eksamen, kunne vi ikke straks begynde vores arbejde med børnene. Så vi brugte det meste af den første uge i Chauntra til at følge skolens normale undervisning og lære 6. klasse at kende. Eleverne

var mere generte end på Mt. Kailash Skole, og vi troede, at det ville blive sværere at »bryde isen« og få kontakt med dem, men det skulle heldigvis vise sig ikke at være tilfældet.

Også i Chauntra valgte vi at gøre dramaundervisningen valgfri. Denne gang var det mere af nødvendighed end af lyst, da 16 af eleverne ikke ville kunne komme på skolen i de dage vi skulle have drama, da skolebussen ikke kørte pga. feriedage. Så vores dramahold kom til at bestå af 17 af de elever, der boede på skolen og i landsbyen Chauntra. Alle 33 elever fra 6. klasse skrev dog breve til deres nye venner i Danmark.

Vores ophold i Chauntra skulle blive en hel del anderledes end opholdet i Nepal. Børnene var i starten ret tilbageholdende og generte, men fordi vi boede i en af skolens lejligheder, fik vi en meget fin kontakt til dem samt indblik i deres hverdag. Hver morgen kl. 6.30 blev vi vækket af børnenes morgenbønner fra Settlementets hal, hvor alle morgen- og aftenbønner og måltider foregik. Da vi boede midt på skolen, og var nabo til hallen, kunne vi dagen igennem følge børnene, når de spiste, gik i skole, spillede cricket, eller så tv om aftenen.

Historien om Regnbuepiggen

Også i Chauntra spillede vi vores fore-

stilling, så lysbilleder og video og skrev breve til Danmark, inden vi gik i gang med at lave kulturcirkulationens 4. del. I Chauntra fik børnene

opgaven at vælge en eventyrfigur eller et dyr de gerne ville skabe om til en teaterkarakter, og her skulle de også skrive en historie om de figurer, de gerne ville spille. 17 små eventyr blev skrevet, og ud fra disse materialer skabte vi 4. del af *Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Bruser*, som kom til at hedde *Historien om Regnbuepigebarnet*. I 6 dage arbejdede vi intenst sammen med dramaholdet og 2 af skolens lærere. Vi legede, lavede dramaøvelser, sang, dansede, lavede kostumer, fotograferede og filmede. Den 12. december kunne vi vise en meget fin forestilling om Regnbuepigebarnet, og hvad hun måtte gå igennem for at blive gift med Løvernes Konge.

Eleverne var utrolig engagerede. De kastede sig ud i arbejdet med liv og sjæl. Og det sjove var, at selvom de ved første indtryk havde virket ret generte, og ikke så gerne ville tale engelsk til at begynde med, ja så gav de virkelig slip på sig selv, når vi »gik på gulvet«. Og når de blev stillet overfor valget mellem at holde en pause eller at fortsætte arbejdet, ja så ville de hellere øve videre end at have fri. Da vi ikke havde tid nok til at nå at arbejde med tekst, blev forestillingen næsten uden ord. Til gengæld bandt vi de forskellige scener sammen med musik, sang og danse.

Med premieren på vandreforestillingens 4. del var cirkelen i kulturudvekslingen sluttet, og det var med vemod, vi vinkede farvel til »vores« dejlige unger, som til afsked overdækkede os med khata'er.

den viden de får fra deres venner fra de andre lande, og at denne viden og disse venskaber, vil være med til

at fastholde deres nysgerrighed og åbenhed, og give dem mod til at elske det fremmede de møder i deres hverdag og i sig selv.

Kulturcirkulationens fremtid

Vores rejse til Indien og Nepal var slut, men vores udvekslingsprojekt var på mange måder stadig ved sin spæde begyndelse. Hjemme i Danmark ventede 39 unge mennesker spændt på at vi skulle komme hjem med breve fotos og historier.

Eleverne har i løbet af i år, skrevet til hinanden, og til oktober vil Sisse og jeg, sammen med de to klasser i Holstebro, skabe 5. del af *Ved Bjergenes Fod Hvor Havet Bruser*, som bliver en diasforestilling om hele kulturcirkulationen.

Om det lykkes os at realisere kulturcirkulationens 6. del, hvor elever fra alle fire skoler mødes i Danmark, og sammen laver 6. del, er endnu uvist. Men vi håber, at kunne invitere 8-9 børn fra hver skole i Nepal og Indien til Danmark i sommeren 2003.

Netop i dag har jeg fået en mail fra The Snowlion Foundation i Nepal, hvor Thinley Namgyal skriver, at de er interesserede i at hjælpe os med at få elevernes ID papirer og pas i orden, så de kan rejse til Danmark. Så selvom kulturcirkulationens første fem dele nærmer sig sin afslutning, ser det ud til, at denne afslutning også kan blive en ny begyndelse.

Udvekslingens cirkel er sluttet, men jeg håber, at de små ringe af forståelse, som cirkulationen har sat i bevægelse i »vandet«, vil forsætte med at brede sig. At både børn og venskaber vil vokse sig stærke i løbet af de næste år. Og at alle de unge, der har medvirket i projektet, vil gå pubertet og ungdom i møde en lille smule rigere. Styrket af

Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Bruser er blevet realiseret med støtte fra Danidas Oplysningsbevilling, Det Danske Kulturinstitut, Center for Kultursamarbejde med Udviklingslandene og Kulturministeriets Udviklingsfond.

Nyt fra Tibet-Hjælp

Ved Anne-Sophie Bernstorff

Årlig overførsel af sponsorbidrag og gaver.

I juli måned blev der overført sponsorpenge til 445 skolebørn, munke og nonner, TIPA-elever samt andre studerende i eksil, som beløb sig på i alt kr 306.752. Pengene er blevet sendt til vores samarbejdspartnere i den tibetanske eksilregering, Tibetan Women's Association og Gomangskolen. Tusind tak for din støtte.

Tre skolelærere fra Gomang skolen

Den Internationale Højskole

Vi har søgt Demokratifonden om støtte til tre tibetaneres ophold på den Internationale Højskole fra januar - juni 2002. Det er igen 2 skoleledere fra skoler i Indien samt en tibetaner fra ungdomsklubben Norbulingka i Nepal. Vi håber meget at demokratifonden vil støtte vores bestræbelser på give de tibetanere, som lever et forholdsvist isoleret liv i deres respektive tibetanske bosættelser, en mulighed for at møde 30 forskellige nationaliteter i et frugtbart undervisningsmiljø. På

Den internationale Højskole bliver der sat fokus på emner som demokrati, bæredygtig udvikling, projektstyring, konfliktløsning, NGOer - ikke statslige organisationer, IT og kultur. De efterhånden mange tibetanere, som har gået på højskolen, har været utrolig glade for denne eksponering til så mange fremmede kulturer og ny viden og siger samstemmigt, at de har kunnet bruge mange af de værktøjer de har fået i deres daglige arbejdsituation.

Drømmen om at blive genfødt som dreng

Undervisningsministeriet har støttet Dansk Selskab for Tibetansk Kulturs projekt om Kvinder og Tibetansk Buddhisme med 50.000 kr. til produktion af et undervisningshæfte til gymnasieelever og til alle med interesse for den tibetanske kultur, og med 8.000 til rejseomkostninger til studierejse til Nordindien. Desuden har Frederiksborg Gymnasium og HF og det Raben - Leventzause fond støttet vores studietur med afrejse i oktober 2001.

Undervisningshæftet vil fokusere på kvinders muligheder og liv indenfor den tibetanske buddhisme. Som i andre religiøse institutioner i verdenen har kvinder ikke fået megen plads i den tibetanske buddhisme. De har ikke

haft adgang til de samme filosofiske uddannelser som mændene og er heller ikke blevet undervist i thangkamaling, chamdanse etc. Mange nonners eneste håb har været at blive genfødt som dreng. Ved den tibetanske buddhismes møde med vesten begyndte der langsomt at blive stillet krav fra kvindernes side og med Dalai Lamas velsignelse og støtte er mange nonneklostre gået i gang med at skabe flere muligheder for nonnerne. Vi håber, at vi med dette hæfte kan få sat mere fokus på og skabt mere viden om kvindernes situation indenfor den tibetanske buddhisme.

Bådprojekt i Tibet

Tarab Tulku, vores formand, kommer fra en landsby i nærheden af Milling i Kongpo Provinsen sydøst fra Lhasa. Der er 16 landsbyer i distriktet som hedder Tarab Shang, hvis samarbejde fungerer som en slags kommune. De er adskilt fra Milling af en stor bred flod. Den nærmeste bro over floden ligger flere timer væk fra landsbyerne. Det eneste hospital i området ligger i denne by. Det er her de ældre elever kan gå i skole, og det er her man kan få afsat sine varer. Derfor er det meget vigtigt at beboerne har nem adgang til byen. Da kineserne ikke har planer om at bygge en bro, ønsker landsbybeboerne

Nyt fra Tibet-Hjælp

sig en ny båd, som kan transportere dem sikkert over floden. Den gamle er snart helt nedslidt. Tibet-Hjælp har bevilliget kr. 50.000 til at bygge en ny båd for. Resten af pengene også ca. 50.000 låner tibetanerne i banken. Den herboende Ngawang Losangs bror vil være ansvarlig for den fremtidige drift og vil sammen med vores lokale Tibet-Hjælps komite sørge for at båden bliver bygget.

Tibet-Hjælp har tidligere støttet en lille sundhedsklinik i området.

Tre skolelærere i Gomang skolen i Mundgod

Lobsang Yeshi er en ung tibetaner, som har fået det store ansvar at være leder af en munkeskole i Mundgod. Han er meget initiativrig og dygtig. Vi har haft et meget fint samarbejde med ham igennem mange år. Flere af Tibet-Hjælps frivillige har besøgt skolen og vi har alle fået et mægtigt godt indtryk af skolen og synes, at det er vigtigt at de små munkedrenge får en almindelig verdslig undervisning i de basale skolefag. Vi støtter derfor skolen ved at betale for tre skolelæreres lønninger et helt år. Se foto.

Landsholdsspillerne glæder sig over deres mål i kampen Tibet -Grønland. Foto: Jens Dresling.

TNFA

Michael Nybrandt som var initiativtager til fodboldkampen Tibet-Grønland skal snart have møde med Tibetan National Football Association i Dharamsala. Her skal den videre strategi lægges for TNFA. Det vil på dette møde også blive klargjort om TNFA, som nu organisatorisk ligger under Department of Education, har resurser til at knytte Michael til sig på en mere permanent basis.

Skolebøger på tibetansk

Der er alt for få bøger på tibetansk i det tibetanske skolesystem i eksil. De små klasser har kun et meget lille udvalg af tekster, som er skrevet for deres aldersgruppe. For at børnene kan få et større ordforråd og kan blive inspireret til at lære deres eget sprog, er det nødvendigt, at de har nogle relevante tekster. Tibet-Hjælp støtter udgivelsen af 4 illustrerede hæfter med tibetanske moralske eventyr.

Kontingent

Check her om du har betalt dit kontingent for året 2001.

Hvis dit medlemsnummer figurerer på nedenstående liste, har du ikke betalt dit medlemskontingent for 2001. Hvis du har betalt dit kontingent efter 15.11 2001, har vi ikke kunnet nå at registrere din indbetaling her, og du kan derfor se bort fra at dit medlemsnummer figurerer på nedenstående liste.

01485 KHC
NIELS NIELSEN
BYGADE 24, 3. TH
2650 HVIDOVRE

255

MEDLEMSNUMMER

Dit medlemskab er med til at støtte vores arbejde, og er medvirkende til at vi kan opnå status som en u-landsforening (NGO) under paragraf 8 A i ligningsloven (se side 2). Vi håber derfor meget, at du også vil støtte os i 2001.

Vi har indhæftet vores girokort i dette blad, så hvis du ikke allerede har gjort det, kan du indbetale dit kontingent for 2001 nu. Skriv venligst dit medlemsnummer på sammen med dit navn og adresse og sæt kryds ud for »kontingent årligt« på girokortet. Dit medlemsnummer står på bagsiden af dette blad. Skriv samtidig tydeligt dit navn og

adresse på giroblanketten. Hvis du allerede har betalt for dette år, skal du selvfølgelig ikke foretage dig noget.

Medlemskontingent pr. år:

150 kr. for en enkelt person.

200 kr. for 2 personer, som bor på samme adresse.

75 kr. for en enkelt sponsor.

125 kr. for 2 sponsorer på samme adresse.

Med venlig hilsen

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur

4	113	168	231	315	377	439	510	574	670	758	867	932	984
6	119	171	233	319	379	451	514	576	693	759	869	935	986
8	122	172	238	320	382	452	522	577	694	761	874	936	987
10	123	175	243	323	383	461	524	580	697	776	878	938	990
12	126	176	246	330	390	464	529	581	699	777	879	940	992
14	127	181	260	332	398	470	530	586	711	781	882	941	996
27	132	189	263	337	399	473	536	589	714	785	883	944	1000
30	134	192	264	338	400	474	540	591	715	788	888	946	1009
35	145	194	265	341	405	477	541	598	718	794	890	948	1021
54	150	196	267	343	407	479	551	601	736	811	892	949	1023
63	152	197	268	354	412	481	552	604	738	819	894	950	1024
64	153	198	271	356	416	486	554	611	740	822	895	951	1025
67	155	199	279	357	418	491	558	620	741	834	899	952	1027
74	157	214	280	358	425	492	565	625	743	835	902	956	1031
76	158	217	289	359	427	494	566	626	748	838	908	959	1036
88	162	221	295	360	430	499	568	627	749	843	919	963	1063
105	163	222	296	371	431	502	571	630	750	844	925	966	
106	165	223	302	372	432	504	572	632	753	854	929	967	
112	167	229	313	373	435	509	573	665	755	856	931	983	

Tigerens nat

Marie Thøger har i sin nye bog *Tigerens nat* samlet en lille buket af tibetanske historier og fortællinger. Vi bringer her et udpluk fra titeleventyret *Tigerens nat*. Dette lille stykke er ikke dækkende for eventyrets handling, men er et eksempel på den til tider grovkornede humor, der præger Marie Thøgers gendigtning:

Månen var på vej mod den vestlige horisont, da væveren Thaken kravlede op på stendiget omkring Zombas kvægfold. Skyggerne var meget dybe, men han hørte en tydelig gumlen fra det mørkeste hjørne. Han satte af til et spring for at få tag i oksens horn, men landede på ryggen af et rovdyr.

Tigeren fik et chok, der lammede den for et øjeblik. Den var sikker på, at den nu blev angrebet af det dødsensfarlige menneske, som den havde hørt snakke inde i huset. For at redde sit liv satte den i et kæmpespring over stendiget og flygtede mod skoven.

Thaken klamrede sig til den, mens han blev mere og mere skrækslagen, efterhånden som de kom dybere ind mellem de høje træer. Han overvejede at springe af, men tigerens vilde flugt gik videre. Nu var de på vej op ad en bjergside.

Da så Thaken foran sig en tyk lian, som hang ned fra en gren. Han greb til med begge hænder og mærkede, at den gav efter, men nåede dog at bringe sig i sikkerhed i træet. I måneskinnet opdagede han til sin rædsel, at lianen var en slange, som faldt ned og landede i hovedet på tigersen, og fra sit sikre skjul i træets krone blev han vidne til en kamp på liv og død mellem de to farlige dyr.

Da solen stod op, kravlede Thaken ned fra træet. På jorden lå slangen uden at røre sig. Tigeren var væk. Natens drama var forbi. Den gamle tiger havde vundet kampen, men den var såret og havde slæbt sig i sikkerhed dybere inde i skoven. Dens magt over

landsbyen var brudt, og den ville aldrig vende tilbage. Han, Thaken, havde fordrevet den.

Forsigtigt kastede Thaken en sten mod slangens krop. Den rørte sig ikke. Så blev han mere modig og kastede en større sten mod dens vældige hoved. Intet skete. Nu var han ikke mere i tvivl. Slangen var død. Han fandt en skarp sten og forsøgte at skille dens hoved fra kroppen.

Mens han arbejdede med det, kom han i tanker om et gammelt sagn, der fortalte, at én gang hvert hundrede år fødtes en slange med en ufattelig kostbar perle i sin hjerne. Han kastede den skarpe sten fra sig og begyndte at samle tunge sten til at knuse slangens hoved med. Blod og hjernemasse sprøjtede omkring ham, og han græmmede sig allerede over ikke at finde noget, da han pludselig så den!

Der lå perlen – lyserød og skinnende lige foran ham.

Overvældet af sit held tog han forsigtigt perlen op i sin hånd. Nu skulle folk i Skovdalen endelig få at vide, hvilken modig mand den lille væver var. Og med hovedet fuldt af den historie, han nu ville fortælle, skyndte han sig ned ad bjerget.

Marie Thøger: Tigerens nat. Eventyr og fortællinger fra Tibet.

Illustreret af Birte Lund

Udgivet med støtte fra Center for Kultursamarbejde med Udviklingslandene.

Forlaget Arvid 88 sider kr. 148

Kan købes i boghandelen.

Den healende cirkel

Else Gade anmeldte i BT *Den healende cirkel* af Sonny Foltmar.

Energierne i jord, vand, luft og rum

Den tibetanske billedform, mandala, er i de senere år blevet udbredt til mange dele af verden.

Den danske maler Sonny Foltmar har rejst i Østen, hvor hun har modtaget undervisning af tibetanske lamaer. Hun har skrevet bogen *Den healende cirkel*, der handler om at lave personlige mandalaer. Det gøres ved, at man arbejder meditativt med de følelser, farver, mantriske lyde og fysiske bevægelser, der er knyttet til energierne i jord, vand, ild, luft og rum.

Inden for hinduistisk og buddhistisk tankegang tror man på, at man kan udvikle sig ved at arbejde med disse øvelser.

Forfatteren har i mange år praktiseret buddhisme og videregiver med sin bog inspiration og erfaringer. Spændende og givtig for den, der har lyst til at få en indføring i mandalaens verden.

Sonny Foltmar: Den healende cirkel. Buddhistisk terapeutisk mandala. 177 sider, illustreret, 224 kr. Bogans Forlag

Vismanden Sangje og hans to små flasker

Støt børn i Tibet med 100 kr. - og bliv en eventyrbog rigere.

Sundhed og undervisning er grundpillerne i ethvert samfund. Alle børn har ret til at kunne gå i en ordentlig skole og have et godt helbred. I Tibet er der mange børn som ikke oplever denne for os naturlige menneskeret. Derfor går hele beløbet (minus udgifter til trykning) fra den filosofiske eventyrbog *Vismanden Sangje og hans to små flasker* til børn i Tibet. Pengene skal bruges til at støtte bygning af skoler, samt indkøb af møbler, bøger, tøj eller medicin.

Historien foregår i Ladakhs imponerende bjerge, hvor rigmanden Wangdu opsøger vismanden Sangje for at bede om et råd. Wangdu er et godt menneske, men han udnytter ikke sine evner særlig godt, da han bruger det meste af livet til at tjene penge. Sangje hjælper sin ven på vej ved at fortælle en række eventyr, fabler og historier, der på hver deres måde løsner de snævre bånd, således at Wangdu i løbet af aftenen og natten oplever sit smukke sind og kontakten til sine indre følelser.

Inspirationen til bogen er kommet fra de gamle fabler og fortællinger, som Buddha og andre vise mennesker fortalte deres tilhører, så de lettere kunne forstå filosofien. Bogen fungerer som et spejl, således at læseren oplever opmærksomhedens port åbne sig, og derigennem forundres over visdommens enkelhed.

Buddhas tand

Som ung havde Wangdus mor – lille af vækst – men stor af sind – kaldt ham til sig: »Her er hele min opsparing, tjent gennem et langt liv på marken. Tag det hele – rejs rundt til alle de hellige steder i Indien – følg Buddhas fodspor og fol dit smukke indre billede. Jeg beder dig kun om en tjeneste – bring med dig hjem, en af Buddhas hellige tænder – thi dens hvide glans og enkle klarhed vil være som et symbol på hans lære, der vil oplyse mit husalter og sind.«

Wangdus unge hjerte blev fyldt med begejstringens glæde, og han lovede straks at opfylde hendes ønske. Glad for sin lykke drog han på pilgrimsrejsen ad smalle stier over høje bjerge til frodige flade arealer velsignet af flodernes nektar. Solen skinnede varmt, og strålerne gav de hellige steder en særlig glans – således lyste Bodhitræet af grønne blade, og om natten gjorde stjernernes dryssende lys træet klart i en verden af silhuetter. Rejsen var ham en smuk oplevelse – mange rare mennesker mødte ham med tause smil eller venlige ord – ja, selv maden var god – hver eneste dag var som kildens friskhed, der slukkede tørsten.

Den store pilgrimsrejse bevægede sig ad mindre og mindre stier nærmere afslutningen. Dagen oprandt, hvor han atter gik over klippesvinget og kunne se ned mod sit hjem og moderens forventningsfulde glæde. I svinget mødte han glemslens jag, der som en kastevind hvirvlede rundt mellem rejsesminderne. Buddhas tand – moderens eneste ønske – var faldet glemt ned mellem alle hans egne glæder på rejsen. Rådvild satte Wangdu sig op ad bjørnets stejle klippe – flakkende øjne søgte en mulig løsning og faldt på et hundekranium – tort og ensomt med et gennemsigtigt smil. Glad rykkede han en hjørnetand ud, og pakkede den ind i et stykke smukt brokade.

Med stor ærbødighed overrakte han den kostbare gave til sin mor og fortalte om alle de farer han havde været udsat for i sin søgen efter hendes højeste ønske. I det mørke rum strålede moderens ansigt som fuldmånen på en skyfri nattehimmel – hendes glæde over sønnens storslåede gave fik dæmpet Wangdus tankevinde til blide pust. Hun placerede tanden på sit husalter, lagde et kadah rundt om og tændte røgelsen.

Hver morgen og aften sad den lille kvinde på gulvet foran det enkle husalter og mumlede sine bønner i takt med tommelfingerens rullende tællebevægelser hen over bedekæden – mens hendes glæde strålede, som sit eget lys, på tanden og de syv vand-skåle. I rummets mørke havde den gode tankes følsomme lys rørt ved tandens rødder, og inden året var omme spirede en fin lille hvid krystal ud af tanden.

Eventyr fra »Vismanden Sangje og hans to små flasker« skrevet af © Henrik Andersen.

Doner 100 kr. til *Organisationen Sangje* (oprettet til formålet) og modtag bogen »Vismanden Sangje og hans to små flasker« på følgende måder:

· Tag forbi butikken i Ryesgade 90 A, 2100 Kbh. Ø
· Indsæt 100 kr. + 12 kr. (porto) på *Organisationen Sangjes* konto: Jyske Bank, kontonr. 5010 120460-5

Husk at skrive navn og adresse, så bliver bogen tilsendt.
· Kontakt *Henrik Andersen*, Colbjørnsensgade 12, 3. tv, 1652 København V,

Tlf. 33 31 00 40, e-mail: henrik.col@get2net.dk

A Brief History of

Tibetan Academic Degrees in Buddhist Philosophy

Tarab Tulku blev uddannet på Drepung klosteret i Tibet og fik der den højeste filosofiske geshe-grad Geshe Lharam.

I et hæfte udgivet af NIAS i København beskriver Lharam Geshe Tarab Tulku, hvordan den tibetanske klosteruniversitetsuddannelse og filosofiske eksamen har udviklet og ændret sig i løbet af århundrederne.

Cand. mag. i religionshistorie Laura Airaksinen giver her en kort gennemgang af hæftet.

Introduktion

Filosofien har altid været en meget væsentlig del af buddhismen, og højere uddannelse indenfor den tibetanske buddhisme er baseret på de emner, der behandles i sutra-teksterne. Sutraerne danner grundlag for filosofien om virkelighedens sande natur.

Tarab Tulku i Tibet før 1959

Debatterende munke ved Drepung klosteruniversitet i Mundgod i sydindien. Foto: Laura Airaksinen

Historien

Siden det 8. århundrede har der været klostre i Tibet, hvor der er blevet undervist i buddhistisk filosofi, og siden det 15. århundrede har der eksisteret tre store klosteruniversiteter, Sera, Drepung og Ganden, hvor det har været muligt at opnå den højeste akademiske grad, geshe-graden. Det har traditionelt været indenfor sakyas og gelug skolerne, der er blevet lagt mest vægt på de filosofiske studier. Ngo Loden Sherab (1059-1109) var en af de første, der strukturerede den filosofiske uddannelse og introducerede de fire store fag prajnaparamita, abhidharma, pramana og vinaya. En af hans elever introducerede den dialektiske debat, som er kendetegnende for den tibetanske klosteruddannelse. Faget madhya-

mika blev en egentlig del af uddannelsen i begyndelsen af det 15. århundrede, da den 10. Ganden Tripa skabte en ny grad, lingse. Den filosofiske uddannelse i Tibet blev udformet på grundlag af uddannelserne på de store klosteruniversiteter i Indien, nemlig Nalanda, Vikramashila og Odantapuri, der alle blev ødelagt af muslimer i den 12. århundrede. Studierne byggede på de indiske filosofers tekster.

De filosofiske grader

I årenes løb har der eksisteret mange filosofiske grader og eksamener, der i dag er forsvundet. Før det nuværende geshe-system blev etableret omkring det 18. århundrede fandtes således graderne kazhi, kachu, ramjam og lingse. I dag findes der fire geshe grader: geshe

doram, geshe lingse, geshe tshokram - og den højeste geshe lharam. Tarab Tulku beskriver geshe-studierne som de foregik på Drepung Loseling i Lhasa. Forløbet var næsten det samme på alle klosteruniversiteter. Eksamen for de to laveste geshe-grader blev arrangeret på de respektive klostre, mens de to højeste eksamener fandt sted foran Jokhang templet i hjertet af Lhasa under den store årlige festival Mønlam Chenmo. I det sidste tilfælde var alle de højeste munke fra de store klostre samt Dalai Lamas lærere tilstede, og kandidaterne måtte debattere med de dygtigste lærere foran dem. Kun 16 kandidater fik lov til at tage eksamen per år, hvilket betød at munke måtte vente i årevis for at få mulighed for at tage den højeste eksamen.

Studerende munke fra Drepung klosteret venter på aftensmaden. Foto: Anne-Sophie Bernstorff.

De fem fag

Studierne bestod af et indledende fag, der tog et år plus 16 års studier af i alt fem fag. Fagene var:

<i>Det indledende fag dudra</i>	1 år
<i>Pramana gennem hele studiet</i>	
<i>Prajnaparamita</i>	6 år
<i>Madhyamika</i>	2 år
<i>Vinaya</i>	4 år
<i>Abhidharma</i>	4 el. mere

Munke kunne også frit vælge ekstra fag som lægevidenskab, grammatik eller historie. Studiernes formål var træning i kritisk analyse og filosofiske problemstillinger. Studierne startede med dudra, en indføring i logik og dialektiske principper. Dudra fungerer som det værktøj den studerende benytter for at gå i dybden med de ovennævnte filosofiske fag.

Pramana blev studeret gennem hele uddannelsen, fordi faget er en forudsætning for at studere de andre fag. Det omfatter epistemologi samt teorier om perception og erkendelse, der stammer fra de indiske lærde Dignaga (ca. 480-540) og Dharmakirti (ca. 600-660).

Prajnaparamita var det mest omfattende fag og tog længst tid. Det handler om virkelighedens natur, og om hvordan man transcenderer den relative virkeligheds begrænsninger. Prajnaparamita inkluderer mahayana abhidharma, yogacara-filosofi og psykologi samt madhyamika-tekster. Hovedteksterne stammer fra Asanga (ca. 315-85) eller hans tid.

Madhyamika-filosofien stammer fra den kendte filosof Nagarjuna, der levede i det 2. århundrede. Han kon-

centrerede sig om tomheds-læren (sunyata) og raffinerede ideen om betinget samopståen eller altings indbyrdes afhængighed. Vigtige filosoffer i denne skole var Nagarjunas efterfølgere Buddhapalita, Candrakirti og Aryadeva, hvis værker var obligatoriske på klosteruniversiteter.

Abhidharma dækker mange forskellige psykologiske, ontologiske, epistemologiske og metafysiske teorier og forklarer, hvordan sindet fungerer. Autoriteten her er filosofen Vasubandhu (ca. 144-480), der skrev værket Abhidharmakosakarika.

Vinaya indebærer de regler, som munke og nonner skal følge i deres daglige liv.

Udover den ovennævnte litteratur skulle man studere værker af den tibe-

tanske Tsongkhapa (1357-1419), som var gelugpa-skolens grundlægger og en betydningsfuld filosof. Yderligere havde hvert kloster sine særlige tekster, der var skrevet af deres egne mest lærde.

Studiernes forløb

Den studerende tilegnede sig viden på tre forskellige måder på klosteruniversitetet:

1. *Gennem lærerens direkte undervisning, som bestod af gennemgang af dagens filosofiske tekst.*
2. *Gennem egen udenadslære og analyse af teksten.*
3. *Gennem dialektisk debat, hvor de studerende to og to debatterede teksten og dens indhold.*

Debat og udenadslære var de to vigtigste elementer, der adskilte den tibetanske klosteruniversitetsuddannelse fra den vestlige universitetsuddannelse. Dialektisk debat var den metode den studerende anvendte for at afprøve sine synspunkter og sin forståelse af en tekst. Under debatten skulle han være i stand til at citere de klassiske tekster ord for ord og på den måde give sin argumentation vægt. Formålet med debatten var at modbevise modstanderens argumenter, grundfæste sine egne synspunkter og forhindre at yderlige spekulation var mulig. Man var underlagt syllogismens regler og således nødt til at holde hovedet klart for at kunne fastholde sine meninger uden at komme i modstrid med sig selv, når modstanderen gjorde alt for at finde absurditeter eller selvmodsigelser i ens argumentation.

Konklusion

Tarab Tulku afslutter sin redegørelse med at sammenligne den gamle eksamen med den nuværende geshe-eksa-

Geshe fra Drepung klosteret. Foto: Anne-Sophie Bernstorff.

men. I det gamle eksamenssystem skulle den studerende først holde en forelæsning om sine filosofiske synspunkter, bagefter skulle han debattere disse med de højeste lærde. I dag behøver man ikke holde nogen forelæsning og Tarab Tulku mener, at det nye system har medvirket til at nogle studerende bare reproducerer viden i stedet for selv at udvikle nye ideer.

Hæftet kan bestilles via internettet på <http://nias.ku.dk/books/>.

Mit eksil

En ung studerende fra Tibetan Children's Village School skrev denne artikel om at være 2. generations flygtning uden nogensinde at have været i sit eget land, at se olympiaden på fjernsynet uden at have nogen landsmænd at heppe på, at vente mens træerne gror. Han sendte den ind til Outlook/Picador non-fiction Competition i Indien og vandt 1. prisen.

Af Tenzin Tsundue

Oversat af Jeannie Andersen.

Foto: Anne-Sophie Bernstorff.

»Jeg er mest indisk.

Bortset fra mine skæve tibetanske øjne.«

Spørger du mig, hvor jeg er fra, kan jeg ikke give dig et svar. Jeg har aldrig følt, at jeg hørte til nogen steder. Haft et rigtigt hjem. Jeg er født i Manali, men mine forældre bor i Karnataka. Jeg gik i skole to forskellige steder i Himachal Pradesh og læste videre i Madras, Ladakh og Mumbai. Mine søstre bor i Varanasi, men mine brødre bor i Dharamsala. Min indiske op-

holdstilladelse siger, at jeg er en fremmed, der bor i Indien, at jeg er tibetansk statsborger. Men landet Tibet figurerer ingen steder på det politiske verdenskort. Jeg kan bedst lide at tale tibetansk, men foretrækker at skrive på engelsk og holder mest af at synge på hindi, selvom både melodi og ord bliver helt forkerte. Nu og da bliver jeg spurgt, hvilket land jeg er fra. Men når jeg trodsigt svarer »Tibet«, bliver jeg mødt med en storm af spørgsmål og meninger, usikkerhed og sympati. Men ingen kan helt sætte sig ind i, hvad det vil sige ikke at have et hjemland og altid blive opfattet som »politisk flygtning«

Da vi var små og gik i skole i Himachal Pradesh, holdt vores lærere lange taler om tibetanernes lidelser i Tibet. Vi blev hele tiden mindet om, at vi var flygtninge med et stort F stemplet i panden. Vi fattede ikke meget af det og ønskede bare at læreren ville skynde sig at blive færdig med talen, så vi ikke skulle stå og stege i den brændende sol med vores olierede hår. I meget lang tid troede jeg rent faktisk på, at vi var en særlig slags mennesker med et F i panden. Vi lignede ikke de lokale indiske familier, der boede omkring skolen. Der var slagterfamilien, der hver morgen slagtede enogtyve får og geder (når gederne hang der med

Nyankomne tibetanske flygtningedrenge i Reception Center i Kathmandu

halvt overskårne halse bag slagterens hus, kastede vi sten på hans bliktag). Der boede fem andre familier i nærheden, de ejede æbleplantager og levede af æbler på mange forskellige måder! I skolen mødte vi næsten kun hinanden og et par enkelte Ingis (vesterlændinge), der kom på besøg en gang i mellem. Det første jeg lærte i skolen var, at vi var flygtninge og ikke rigtigt hørte til i dette land.

Jeg har stadig ikke fået læst Jhumpa Lahiri's »Interpreter of Maladies« (Sygdommenes fortolker). Jeg læste i et blad en artikel, hvor hun talte om sin bog og sagde, at hendes eksil fyldte

mere og mere i hendes liv. Det samme synes at være tilfældet for mig. Jeg ventede spændt på en bestemt film blandt hele horden af indiske film, »Flygtning«, indstrueret af J.P. Dutta. Der er en scene i filmen, der malende beskriver vores situation. En far er flygtet med hele sin familie over grænsen til nabolandet, hvor de langt fra lever et behageligt liv, men overlever. Der sker en række begivenheder, der resulterer i at myndighederne tilbageholder ham og udspørger ham om hans identitet. Han bryder sammen og svarer på hindi: »Wahan hamara jena mushkil ho gaya tha, isiliye hum yahan aye, ab yahan bhi ... Kya Refu-

gee hona gunah hain? («Det var svært at leve der, derfor er vi kommet her !!! Er det forbudt at være flytning?»). Militærmændene ser forbløffet på ham.

For et par måneder siden befandt nogle tibetanere, mest unge, sig i en vanskelig situation i New York. En af de unge døde og ingen i gruppen kendte til kremeringsritualerne. De stirrede bare på hinanden. De var pludselig meget langt hjemmefra.

*»Og således går årene
vore ubegravede døde spiser med os og
følger os gennem soveværelsesdøren«*

Tibetanske drenge får et varmt måltid mad i Reception Center i Kathmandu efter flugten over Himalayabjergene

Abena PA Busia

Tibetanske flygtninge arbejder hårdt ligesom alle andre immigranter fra Asien for at tjene til føden i Vestens i høj-teknologiske og konkurrenceprægede samfund. Der var f.eks. den gamle mand, der blev så lykkelig, da han endelig fandt et job, så han ikke længere skulle ligge sin familie til byrde. Han skulle blot trykke på en knap, når der lød et bip. Han morede sig med dette trivielle arbejde. Han sad der hele dagen med sin rosenkrans i hånden, mens han stille mumlede sine bønner. Trofast trykkede han på knappen, hver gang der lød et bip (tilgiv ham Herre, thi han vidste ikke bedre). Et par dage senere spurgte han af nysgerrighed en af sine kolleger, hvad knappen var til. Han fik at vide, at hver gang han trykkede

på knappen, fik en kylling halsen skåret over. Han forlod sit job med det samme.

I oktober 2000 fulgte hele verden olympiaden i Sydney. Vi sad alle klis-trede til skærmen på kollegiet og ventede på åbningsceremonien. Halvvejs inde i den gik det op for mig, at jeg ikke kunne se ud af øjnene, at mit ansigt var vådt. Jeg græd. Nej, det var ikke fordi jeg længtes til Sydney eller fordi det var så flot og overvældende, forsøgte jeg at forklare de andre. Men de kunne ikke forstå, havde ingen mulighed for at forstå ... hvordan skulle de også kunne det? De havde jo et land. De har aldrig prøvet at miste det, at længes efter det. De hørte til et sted, ikke blot på verdenskortet men også i de olympiske lege. Deres landsmænd

kunne stolt marchere med national selvsikkerhed, i deres nationaldragter under deres eget flag. Jeg var glad på deres vegne.

*»Natten kommer,
men dine stjerner mangler«*

Neruda talte for mig, mens jeg sad stille og grådkvalt. Jeg så tavst resten af indledningsceremonien, tung om hjertet. De andre talte om at nedbryde grænser og bygge broderskab i legenes ånd. Fra deres sikre hjemsted talte de om at blive én menneskehed uden grænser. Men hvordan kan jeg, en flygtning, tale med om det? Jeg ønsker blot at komme hjem.

Mit hjem er virkelig for mig. Det findes, men langt væk. Det er det hjem

mine forældre og bedsteforældre forlod i Tibet. Det er den dal, hvor min Popo-la og Momo-la havde deres gård og mange yakokser, hvor mine forældre legede, da de var børn. Mine forældre bor nu i en flygtningelejr i Karnataka. De har fået et hus og et stykke jord at dyrke. De dyrker majs, som de høster en gang om året. Jeg kommer på et kort besøg en gang hvert andet år. Så spørger jeg dem ofte om vores hjem i Tibet. De fortæller om den skæbnsvangre dag, da de legede på de frodige enge ved Changthang, mens de vogtede yak og får, om hvordan de hastigt måtte pakke og forlade landsbyen. Alle forlod landsbyen og man hviskede om, at kineserne dræbte alle på deres vej frem. Klostre blev bombet, plyndret, alt var kaos. Man så røgen fra fjerne landsbyer, og der lød skrig

fra bjergene. Da de havde forladt landsbyen, vandrede de gennem hele Himalaya til Indien, og de var kun børn. Det var både spændende og angstfyldt.

I Indien blev de vejarbejdere i Masumari, Bir, Kullu og Manali. Verdens højst beliggende asfalterede vej fra Manali til Ladakh blev bygget af tibetanere. Mine forældre har fortalt mig, at mange hundreder af tibetanere, der nåede frem til Indien, døde i løbet af de første par måneder. De kunne ikke klare sommerheden og monsunregnen, der ødelagde deres helbred. Men lejren flyttede hele tiden som vejen skred frem, og et eller andet sted ved den vej blev jeg født i et intermistisk telt. »Hvordan skulle man få tid til at få registreret en fødsel, når alle var så trætte og sultne?« svarede min mor, da

jeg spurgte hende om min fødselsdag. Først da jeg kom i skole fik jeg tildelt en fødselsdag. Tre forskellige kontorer registrerede min fødselsdag med tre forskellige datoer. Så nu har jeg tre fødselsdage. Jeg har aldrig fejret min fødselsdag.

Monsunen er god for jorden, men ikke for vores hus. Det drypper fra det fyrre år gamle teglstenstag, og vi må sætte spande og gryder, glas og krukker for at opsamle regngudernes overflod, mens Pa-la kravler op på taget og forsøger at reparere hullerne og udskifte de teglsten, der er itu. Pa-la har aldrig overvejet at lægge et helt nyt tag og isolere. Han siger: »Vi skal jo snart tilbage til Tibet. Der har vi vores eget hus.« Vores kostald bliver repareret lidt, det gamle stråtag udskiftet en

gang om året og gamle ormstukne træstolper og brædder bliver udskiftet.

Da tibetanerne først slog sig ned i Karnataka, besluttede de sig for kun at dyrke lidt papaya og nogle grøntsager. De sagde, at med hans Hellighed Dalai Lama's velsignelse ville der ikke gå mere end ti år, inden de kunne vende tilbage til Tibet. Men nu er selv guava træerne gamle og visne. Mango frøene de smed omme i baghaven er blevet til frugtræer. Der vokser kokostræer op ad vores hus. Der sidder gamle mennesker og drikker chang eller smørte i solen og snakker om de gode gamle dage i Tibet med bedemøller i hænderne, mens de unge er spredt over hele jorden for at studere og arbejde. Denne venten giver begrebet evighed ny mening.

*»Pengetræer krøb ind ad vinduet,
vores hus synes at have slået rødder,
hegnet er blevet en jungle,
hvordan forklarer jeg nu mine børn
hvorfra vi kommer«*

Jeg mødte fornylig en ven i Dharamsala, Dawa. Det var lykkedes ham at

flygte til Indien et par år efter, at han blev løsladt fra et kinesisk fængsel. Han fortalte mig om sine oplevelser i fængslet. Hans bror, der var munk, blev arresteret for at hænge plakater op, hvorpå der stod »Befri Tibet«. Han blev torteret i fængslet, og det var ham, der angav Dawa. Dawa blev fængslet uden rettergang i firehundrede og toogtyve dage. Han var kun seksogtyve dengang. Dawa havde arbejdet for den kinesiske administration et godt stykke tid. Han blev ført til Beijing tidligt i livet for at få en uddannelse, og han ler stadig af kinesernes dumme forsøg på at indoktrinere tibetanerne med deres ideer om kommunisme. Det lykkedes heldigvis ikke i hans tilfælde.

For to år siden fik en god skolekammerat et brev, der satte ham i hans livs sværeste situation. Hans onkel skrev i et brev, at min kammerats forældre havde fået tilladelse til at foretage en pilgrimsrejse til Nepal i to måneder. Tashi tog til Dharamsala for at hente sin bror og sammen tog de til Nepal for at mødes med deres forældre, som de ikke havde set siden deres egen flugt

for tyve år siden. Inden han tog af sted, skrev Tashi til mig: »Tsundue, jeg ved ikke om jeg skal juble over at jeg skal se mine forældre igen eller græde over, at jeg ikke kan huske, hvordan de ser ud ... Jeg var kun et lille barn, da jeg blev sendt til Indien med min onkel. Og det er tyve år siden nu.« For nylig fik han endnu et brev fra sin onkel i Nepal. Der stod, at hans mor var død en måned forinden i Tibet.

Jeg så, hvordan tyskerne græd af lykke, da familier fra øst og vest endelig kunne omfavne hinanden ovenpå resterne af Muren. Koreanernes øjne fyldes med tårer, mens den grænse der har delt deres land i et Nord og Syd endelig smelter bort. Jeg frygter, at Tibets familier aldrig bliver forenede. Mine bedsteforældres brødre og søstre blev efterladt i Tibet. Min Popo-la døde for et par år siden. Mon min Momo-la nogensinde får sine brødre og søstre at se igen? Vil vi kunne samles der, så hun kan vise mig vores hjem og gård?

Aktivitetskalender

Februar

Lørdag den 16. februar kl. 18.00

Tibetansk nytårsfest

Traditionen tro afholder Dansk Selskab for Tibetansk Kultur og Tibet Charity på skift den årlige Losar fest for de to foreningers medlemmer og andre interesserede. I år er det Tibet Charity der står for arrangementet.

Vi glæder os til at se jer til tibetansk nytårsfest lørdag d. 16. februar 2002 fra kl. 18.00 i Nørrebrohallen, Braegsgade 5, København N.

Der serveres en alsidig buffet med et udvalg af varme retter (både kød og vegetariske) samt kaffe te og kage.

Der vil være tibetansk optræden samt mulighed for at deltage i fælles folkedans.

Pris: 175 kr. Børn under 15 år: 80 kr.

Børn under 5 år: gratis.

Drikkevarer købes på stedet, og må ikke medbringes.

Tilmelding og betaling skal ske til Tibet Charity senest 1. februar 2002 på tlf. 3956 0848.

Husk at bruge Tibet Charitys girokort. Girokvitteringen medbringes som adgangsbevis.

Marts

Onsdag den 6. marts kl. 19.30

Ved bjergenes fod og hvor havet bruser – en kulturcirkulation

Marianne Blichtfeldt fra Munin teatret viser med dias og lyd hvordan fire danske og tibetanske skoleklasser laver kulturudveksling via teater, video, breve og tegninger.

Entré: 30 kr.

KUC, Suhmsgade 4, København K

Arr. Dansk selskab for Tibetansk Kultur

Tibets hellige og nationale lyd:

om mani padme hum

Bedemøller

Stud. mag. i religionshistorie og tibetansk Pernille Fogh har i længere tid forsket i mantraet om mani padme hum. Vi er meget glade for, at hun her i »Tibet« for første gang vil dele noget af sin dybe viden om emnet med os.

Tekst: Stud. Mag. Pernille Fogh

Den tibetanske buddhisme er både mangfoldig, farverig og ofte kompliceret i sit udtryk med dens utallige og langvarige ritualer, de imponerende buddha-statuer og vægmalerier og dens brug af dramatiske opførelser og musikalske indslag. Derudover rummer denne religion mange meditationer på forskellige buddhaer og bodhisattvaer, hvor den mediterende ved hjælp af visualisering og recitation af bestemte mantraer forsøger at blive identisk med den pågældende skikkelse.

Midt i dette overvældende udbud af udtryksformer har en simpel lille sætning altid tiltrukket min opmærksomhed, nemlig mantraet *om mani padme hum* (udtales om mani peme hung), og ikke uden grund. Denne smukt klingende ordlyd nævnes nemlig i mange bøger om Tibet og tibetansk buddhisme som noget centralt og meget betydningsfuldt ved tibetanernes religion og kultur. Ofte får man desværre ikke så meget at vide om, hvorfor netop dette

udtryk er så betydningsfuldt, ud over at det er et mantra, som alle tibetanere kender og reciterer dagligt. Ej heller får man nogen grundigere forklaring på, hvilke betydninger mantraet tillægges i den tibetanske tradition. I et forsøg på at afklare blot nogle af de centrale aspekter ved dette vigtige udtryk for den tibetanske buddhisme, har jeg skrevet denne artikel. Den er baseret på studier af både forskellige tibetanske værker og vestlige forskningsbidrag om emnet. Jeg indleder med en kort omtale af, hvad et mantra er.

Hvad er et mantra?

Et mantra består altid af forskellige sanskritstavelser, hvis antal kan variere fra blot én enkelt til flere hundrede. Recitation af sådanne kæder af symbolske ord udgør en meget vigtig del af alle former for tibetansk-buddhistisk praksis som meditation, bønner og alle typer af ritualer. Mantra-recitation bruges ofte som en måde at 'opsamle fortjeneste' på, dvs. at udføre gavnlige handlinger som en del af vejen hen imod

buddha-tilstanden. Derudover betragtes et mantra generelt set som et hjælpemiddel for sindet til at opnå den rette mentale koncentration eller eksistensform, og *om mani padme hum* siges at være et særlig kraftigt mantra. Der findes mange forskellige sanskrit-mantraer i den tibetanske buddhisme, hvoraf mange er ganske lange og vanskelige både at forstå og recitere. *Om mani padme hum* består blot af seks sanskritstavelser (om-ma-ni-pad-me-hum) og er dermed ét af de korteste mantraer i den tibetanske buddhisme; det kaldes ofte for 'seksstavelses mantraet'.

Om mani padme hum og Avalokitesvara

Inden for den tibetanske buddhisme findes talrige buddhaer og bodhisattvaer, som hver især udtrykker et aspekt ved den højeste og mest absolutte buddha-tilstand. Én af disse skikkelser er bodhisattvaen Avalokitesvara, som på tibetansk kaldes for Tjenrezig. Bodhisattvaens navn har betydningen 'den, som ser med medfølelse på alle levende væsener', og han siges at repræsentere den absolutte medfølelse, som er udelte og uselvsk.

Til hver enkelt buddha og bodhisattva er knyttet et eller flere mantraer, og *om mani padme hum* er netop knyttet til Avalokitesvara. Der findes

andre mantraer relateret til Avalokitesvara, men *om mani padme hum* er det absolut mest centrale. Disse seks stavelser siges at udgøre hans 'hjerter' eller 'essens', og recitation af dette mantra kan dermed siges at være en artikulering og påkaldelse af selve Avalokitesvaras essens, som er medfølelse. Det er vigtigt at fremhæve, at mantraet er uløseligt forbundet med bodhisattvaen Avalokitesvara.

Oversættelse af mantraet

Mantraet består som nævnt ovenfor af seks sanskritstavelser, hvoraf den første og sidste stavelse (*om* og *hum*) ikke har nogen sproglig betydning; de er symbolske udtryk, som bærer forskellige betydningslag, afhængigt af sammenhængen. Overordnet set anses disse to stavelser dog for at være et forbindelsesled mellem en uoplyst (verdslig) og oplyst (hellig) eksistensform. I den tibetanske tradition bruges de stavelser også i verdslige sammenhænge, f.eks. som en hilsen. Stavelsen *mani* har betydningen 'juvel', mens *padma* betyder 'lotus'. Begge ord har mange betydninger, f.eks. symboliserer lotus-blomsten det rene, oplyste sind. Derudover er disse to genstande de mest brugte attributter i billedlige fremstillinger af Avalokitesvara, og samlet kan mantraet oversættes som 'Om, besidderen af juvel og lotus,

hum'. Der findes mange andre oversættelser af mantraet, men ud fra et sprogligt synspunkt er dette den mest korrekte.

Mantraets betydning

En rent sproglig oversættelse og fortolkning af mantraet giver imidlertid kun et ringe billede af de mange betydningslag, som denne ordlyd tillægges i den tibetanske tradition. Tibetanernes forståelse af mantraet er primært baseret på dets funktion som et hjælpemiddel for sindets udvikling i forbindelse med religiøs praksis. Målet for en stor del af den tibetansk-buddhistiske praksis er at opnå en særlig bevidsthedstilstand (buddha-tilstanden), hvorved man eksisterer ubetinget af det samsariske kredsløb af fødsel og død. Eller man stræber mod at undgå genfødsel i ét af de lavere riger, for i stedet at genfødes som menneske eller bodhisattva i et himmelsk buddha-rige. Et mantra opfattes generelt som et hjælpemiddel i denne proces, og dette gælder også for *om mani padme hum*.

Recitation af seksstavelses mantraet forstås mere specifikt som et middel til at opnå en eksistensform som Avalokitesvaras, dvs. som oplyst bodhisattva, idet man gennem recitationen påkalder sig hans essens og forsøger at blive identisk dermed. Eller det reciteres for at opnå en genfødsel i det buddha-rige,

Tibetanske pilgrim�er laver glidefald ved Mount Kailash. Foto: Vivi Walter

hvor Avalokitesvara siges at bo, Sukhavati-riget.

Blandt de lærde lamaer fortolkes mantraet også på andre måder, idet hver enkelt stavelse i mantraet menes at svare til ét enkelt buddhistisk begreb, én bestemt farve eller til én særlig form for forstyrrende følelse. En af de mere udbredte forståelser af mantraet er, at hver stavelse svarer til én af de seks former, hvorunder alt levende kan blive genfødt, dvs. som helvedesvæsen, sulten ånd, dyr, menneske, halvgud eller guddom. Ved recitation af *om* undgås genfødsel som helvedesvæsen, af *ma* undgås genfødsel som sulten ånd, osv., og i stedet bliver man genfødt i Sukhavati-riget, som beskrevet ovenfor. På lignende måde siges hver stavelse også at svare til de 'seks perfektioner', dvs. de seks fundamentale kvaliteter, en bodhisattva skal opnå for at blive en buddha: den rette tålmodighed, rette moral, rette gavmildhed, rette meditative koncentration og den højeste indsigt.

Mantraet benyttes imidlertid også som et middel til mere verdslige for-

Bedeflag og ravne ved tibetansk bosættelse i Sydindien. Foto: Anne-Sophie Bernstorff.

mål, som f.eks. at opnå lykke i et ægteskab eller held i forretningsmæssige anliggender. Derudover bruges det også som en slags beskyttelsesformular, der kan fremsiges i farefulde situationer, idet man derved fremkalder Avalokitesvaras medfølelse og beskyttende kvalitet – dette beskytter-aspekt ved bodhisattvaen og hans mantra er meget fremherskende i den tibetanske tradition.

Den indiske baggrund

Mantraet *om mani padme hum* stammer oprindeligt fra Indien, hvorfra det kom til Tibet, formentlig i det 6. årh. Den helt centrale indiske tekst vedrørende dette mantra er en sutra-tekst med titlen Karandavyuha-sutra, som sandsynligvis blev forfattet (på sanskrit) i perioden fra slutningen af det 4. årh. til begyndelsen af det 5. årh. Sutraen er en poetisk og symbolmættet fortælling om bodhisattvaen Avalokitesvaras

mangfoldige handlinger og dyder, der alle er motiveret af medfølelse for andre levende væsener. Som oplyst bodhisattva er Avalokitesvara i stand til at lade sig fremstå i forskellige former i alle de lavere eksistensformer, dvs. helvedet, dyre-, ånde- og menneskeriget, for at hjælpe alt og alle til en bedre genfødsel, og ultimativt set til den højeste oplysning (buddha-tilstanden).

I en central del af teksten fortælles det, at Avalokitesvaras 'essens' eller hans 'hjerter' er de seks stavelser *om mani padme hum*. Der fortælles endvidere, at de personer, som kender dette mantra og reciterer det, aldrig mere vil blive genfødt i den endeløse række af samsariske eksistenser. Ifølge teksten er det imidlertid ikke så nemt at opnå dette mantra, idet man først skal gennem en særlig religiøs indvielse, før det må benyttes som praksis.

Mytologiske beretninger om mantraets ankomst til Tibet

Buddhismen blev indført som ny religion i Tibet gennem en længere periode, som tog sin begyndelse allerede i det 6. årh. Denne proces skete ikke uden konflikter og kampe mellem de grupper af befolkningen, som fortsat ønskede at følge den før-buddhistiske tradition, og de grupper, som ønskede buddhismen. Lidt forenklet sagt, så 'vandt' den nye religion og den blev ind-

ført som statsreligion under den store tibetanske konge ved navn Trisong Detsen (8. årh.). Gradvist blev buddhismens indflydelse i det tibetanske samfund større og større, og den blev integreret med de tidligere religiøse traditioner.

Buddhismens indførelse i Tibet har været en afgørende begivenhed for tibetanerne og det tibetanske samfund. I tiden efter kongedømmets fald (år 842) begyndte landets lærde lamaer at skrive om og fortolke denne vigtige periode i landets historie. Med tiden er det blevet til mange tibetanske historieværker, hvoraf de fleste er fra omkring det 14. årh. Det karakteristiske for disse historiske beretninger er, at Avalokitesvara og mantraet *om mani padme hum* tillægges en central rolle vedrørende buddhismens ankomst til landet. Et eksempel er den følgende mytologiske fortælling i et tibetansk historieværk fra det 14. årh., forfattet af den lærde lama, Butön Rinpoche. Heri fortælles det, at da kongen

ved navn Tho-Tho-ri gNyan-bsTan levede (dvs. i det 5. årh. e.Kr.), faldt en kurv ned fra himlen. I kurven lå en buddha-statue og to indisk-buddhistiske tekster, hvoraf den ene var Karandavyuha-sutraen, den nævnte tekst om seksstavelses-mantraet. Teksterne blev kaldt for de 'mystiske hjælpere'. Selvom kongen ikke forstod dem, da de var skrevet på det indiske sprog sanskrit, blev de tilbudt af kongen og hans følge.

I en anden tibetansk beretning ligeledes fra det 14. årh. fortælles det også, at Karandavyuha-sutraen ankom til Tibet i det 5. årh., men teksten faldt ikke ned fra himlen, den blev derimod givet til kongen som gave af en indisk lærer, der besøgte landet, hvorefter kongen tilbad den. Det karakteristiske ved disse to beretninger er, at Karandavyuha-sutraen beskrives som 'startskuddet' til hele den store konverterings- og forandringsproces, der fandt sted fra det 6. årh. og frem.

Songtsen Gampo som manifestation af Avalokitesvara

I det 7. årh. samlede en storfyrste ved navn Songtsen Gampo en lang række småriger på det tibetanske højslette til ét stort rige med et centralt styre – dette er bevidnet i pålidelige historiske kilder. Ifølge den tibetanske tradition slutter kongens rolle imidlertid ikke derved. Kongen var ikke blot en verdslig konge, men også en buddhistisk lærer, der især var knyttet til Avalokitesvara-praksis. Ja, han menes ligefrem at have været en fysisk manifestation af denne bodhisattva. Det tillægges Songtsen Gampo at have indført buddhismen i landet og at have udbredt *om mani padme hum* blandt befolkningen. Den vestlige forskning stiller sig generelt lidt tvivlende over for denne opfattelse af

Songtsen Gampo, man mener ikke, at han har spillet den store religiøse rolle. Uanset om disse forestillinger om Songtsen Gampo er historisk sande eller ej, har de haft en stor symbolsk betydning for den tibetanske befolkning – som et slags referencepunkt, hvorfra man kunne orientere sig.

Kongen associeres i høj grad også med seksstavelses-mantraet, hvilket bl.a. fremgår af et tibetansk værk fra det 13.-14. årh. med titlen Mani Kabum ('Tekst-samlingen vedrørende *om mani padme hum*'). Heri berettes det, at da Songtsen Gampo engang var på en rejse rundt i landet, opholdte han sig ved et sted med navnet yar 'phrang. Kongen badede i stedets sø, og umiddelbart derefter opdagede hans førsteminister, at der opstod et utal af lysstråler i søen. Førsteministeren spurgte kongen, hvad det var. Denne svarede, at det var en lysende refleksion af dét seksstavelses-mantra, som fandtes på klippen ved siden af søen. Om dette mantra, fortalte kongen, at det var opstået af sig selv, på det tidspunkt, da kongen blev født. Desuden sagde han, at mantraet var et udtryk for essensen ved Buddhas tale.

I denne beretning etableres der en tæt forbindelse mellem Songtsen Gampo og *om mani padme hum*. Derudover handler fortællingen også om mantraets religiøse værdi. Herom siges der, at det er et udtryk for 'essensen ved Buddhas tale', hvilket betyder, at det repræsenterer den absolutte sandhed. Samtidig fortælles der, at mantraet oprindeligt opstod spontant på en sten, hvilket også refererer til dets evige og absolutte karakter, idet det er uskabt og selv-opstået. Ud fra et religionshistorisk perspektiv kan beretningen også forstås som en ætiologisk myte, dvs. en myte, som fortæller om oprindelsen til en særlig tradition eller

sædvane. Her drejer det sig om den tibetanske tradition med at indhugge mantraet i klipper og store sten, som vil blive omtalt senere i artiklen.

Mantraets folkelige gennembrud

Vi forlader nu spørgsmålet om mantraets ankomst til Tibet og det mytologiske univers, for at se nærmere på dets udbredelse. Den store folkelige udbredelse af Avalokitesvara-kulten og *om mani padme hum*-mantraet kom først i det 11. årh. Den centrale skikkelse i den forbindelse var den indiske lærer ved navn Atisa, som besøgte Tibet fra 1042 og indtil sin død i 1054. Atisa spillede generelt en stor rolle i den videre udvikling af den tibetanske buddhisme, selvom ikke alle de tibetanske skoler var enige med den indiske mesters forståelse af buddhismen. Atisa indførte primært en lang række meditationer og ritualer tilknyttet den kvindelige bodhisattva Tara (på tibetansk kaldet for Drolma), men derudover fremmede han også Avalokitesvara-praksis.

Siden det 11. årh. har *om mani padme hum* indtaget en helt særlig plads i den tibetanske buddhisme og recitation af mantraet har været den mest udbredte praksis blandt lægtibetanere, dvs. de tibetanere, som ikke var munke eller nonner. Dette kan man se afspejlet i de lærde lamaers retrospektive forståelse af den historiske fortid, som bl.a. kommer til udtryk i de før-omtalte beretninger.

Mantraets udbredelse

Recitation af *om mani padme hum* er også i dag meget udbredt blandt lægtibetanere, og det betragtes som en helt grundlæggende buddhistisk praksis, som de tibetanske børn oplæres i. Det er samtidig en form for religionsudø-

velse, der anses for at være velegnet til alle typer af mennesker, hvilket ikke er tilfældet med al tibetansk-buddhistisk praksis. I den tibetanske tradition kræves der ingen særlig indvielse for at benytte mantraet, i modsætning til hvad der beskrives i den føromtalt indiske tekst, Karandavyuha. Recitation af seksstavelses-mantraet praktiseres dog ikke kun af lægtibetanere eller vestlige nybegyndere, men også af personer der har stor erfaring med buddhistisk meditation, som f.eks. munke og nonner.

Dette mantra fremsiges i utallige situationer, f.eks. når tibetanerne besøger et tempel eller et kloster: det reciteres, mens man går rundt om selve bygningerne, eller når man drejer de store bedemøller, som ofte findes i forbindelse med sådanne steder (se næste afsnit). Mange tibetanere laver desuden glidefald foran buddha- og bodhisattva-statuer i templerne, samtidig med at mantraet reciteres (se illustration). Et glidefald betragtes af tibetanerne som et udtryk for respekt og ærbødighed, og det udføres også foran store lamaer, f.eks. Dalai Lama.

Mange tibetanere fremsiger mantraet dagligt, enten i hjemmet foran et husalter, hvorpå der kan stå buddha-statuer, forskellige billeder af buddhistiske symboler og små skåle til ofringer, eller når de går rundt om den lokale stupa. Et vigtigt aspekt ved mantra-recitation er hastigheden: jo flere gange et mantra reciteres, jo bedre. Derfor tælles antallet af recitationer som regel ved hjælp af en bedekrans (ofte kaldet for en mala), som holdes i hånden. Derudover reciteres mantraet også i forbindelse med vigtige begivenheder, som f.eks. afrejser og indgåelse af ægteskaber, eller i farefulde situationer, som omtalt tidligere. Det fremsiges også i forbindelse med

pilgrimsfærd til et helligt bjerg eller et stort tempel, f.eks. Jokhang i Lhasa.

De tibetanske bedemøller

I tibetanske kulturområder, dvs. i selve Tibet, dele af Nepal, Bhutan, Indien og i de tibetanske eksilsamfund findes mange såkaldte bedemøller, som på tibetansk kaldes for mani chos 'khor. En bedemølle er en cylinder, der er lavet enten af træ eller metal, hvorpå der er indskåret mantraer, og det mest benyttede i den forbindelse er *om mani padme hum*. Bedemøllen er hul, og indeni er der små papirstrimler, hvorpå der ligeledes er trykt eller skrevet mantraer, og som regel er dette mantra ligeledes *om mani padme hum*.

Der findes store bedemøller rundt om mange klostre og templer, som de besøgende drejer rundt, når de besøger stedet. Andre bedemøller er derimod ikke større, end at de kan holdes i hånden og svinges rundt, mens man fremsiger mantraet. Men bedemøller opsættes også på højdedrag, så de drejes rundt af vinden, eller i forbindelse med brændende smørlamper, så de drives rundt af den opstigende varme. Desuden kan de også i moderne tid sættes i omløb ved hjælp af elektricitet. Ved hver eneste bedemølle-rotation tænkes mantraet at blive fremsagt, og hver eneste recitation af *om mani padme hum* er en manifestation af mantraets betydning.

Mantraets synlighed i landskabet

Seksstavelses-mantraet var et fremtrædende træk ved landskabet i Tibet før den kinesiske besættelse i 1950: Man så det indhugget i eller malet på sten, som lå langs veje eller stier, og det var skrevet med store bogstaver på høje klippefremspring. Denne tradition går uden tvivl langt tilbage i historien. Den før-

nævnte beretning fra det 13.-14. årh. kan som sagt forstås som en ætiologisk myte om, hvordan denne tradition menes at være indledt. Ifølge myten er denne tradition med at indhugge mantraet i sten og klipper ikke et resultat af menneskelig inspiration, men af 'guddommelig' indgriben, idet mantraet første gang opstod helt spontant, som et udtryk for den absolutte sandhed.

I Tibet fandtes det også på de såkaldte mani-vægge, som på tibetansk kaldes for mani glong. Det var vægge eller mure udelukkende opført af tilhuggede sten, hvorpå *om mani padme hum* var indhugget eller malet. Derudover stod det ofte trykt på bedeflag, som er farverige stof- eller papirflag, der bindes sammen i lange rækker. Bedeflag var opsat mange steder i Tibet, f.eks. ved bjergpas, på templer og huse. Denne tradition, som mange af de øvrige traditioner vedrørende *om mani padme hum*-mantraet, har tibetanerne taget med sig og integreret i deres liv som eksil-tibetanere. I selve Tibet findes disse traditioner stadig udbredt i et vist omfang.

Meditationspraksis

En stor del af den tibetansk-buddhistiske praksis både for lægfolk og munke og nonner består af meditationer på en buddha eller bodhisattva, hvortil hører mantra-recitation. Der findes mange specifikke meditationer på bodhisattvaen Avalokitesvara, hvor recitation af *om mani padme hum* indgår som en central del. Disse Avalokitesvara-meditationer er accepterede og udbredt inden for alle de fire overordnede tibetanske skoler, nyingma-, saky-, kady- og gelug-skolerne, og dermed har de en usekterisk karakter.

En af de mest kendte og udbredte meditationspraksis på Avalokitesvara hedder »Til alle levende væsener i hele

universet« ('gro don mkha' ma). Den blev forfattet i det 16. årh. af en lama ved navn Tang Tong Gyalpo. Det bragte uddrag af hans meditationspraksis kan give et indtryk af mantraets brug (se boks side 17).

Tang Tongs Avalokitesvara-meditation har, som ved al anden tibetansk-buddhistisk meditationspraksis, et udpræget universelt perspektiv, idet den er henvendt til og tænkes at gavne alle levende væsener i hele universet. Avalokitesvara-kulten i Tibet og *om mani padme hum*-mantraet har imidlertid også et mere 'nationalt' perspektiv, hvilket jeg kort vil omtale her til slut.

Avalokitesvaras nationale perspektiv

I den tibetanske religiøse tradition findes mange 'beskyttere', dvs. buddhaer, bodhisattvaer og guddomme der tænkes at tage vare på forskellige aspekter af den tibetanske kultur og religion. Nogle beskyttere har f.eks. den funktion at passe på den buddhistiske lære helt generelt, så den ikke forandres eller forringes af fjendtlige kræfter. Blandt disse mange beskyttere betragtes Avalokitesvara som særlig vigtig, idet han siges at være landets og befolkningens beskytterguddom. Dette beskrives i mange tibetanske værker af både ældre og nyere dato, f.eks. den føromtalte Mani Kabum fra det 13.-14. årh. I dette, og andre tibetanske værker fra samme periode, beskrives Avalokitesvaras særlige rolle for Tibet gennem mytologiske beretninger. I Mani Kabum står der f.eks., at Avalokitesvara i tidernes morgen befandt sig i Sukhavati-riget, hvorfra han medfølelse så på det 'sneklædte land' mod nord. Han skuede, at landet var uden den buddhistiske lære, og at det derimod var styret af ånder og dæmoner. Avalokitesvara besluttede derfor at

gøre netop dette land til sit særlige dharma-område, dvs. det sted, hvor han ville udbrede og beskytte den buddhistiske lære. Bodhisattvaen aflagde derefter et løfte om, at han ved hjælp af forskellige manifestationer ville træne den tibetanske befolkning i buddhismen og føre dem ud af uvidenhedens mørke.

Avalokitesvara menes først at have manifesteret sig som en bodhisattva-abe, der betragtes som tibetanernes forfader. Senere, nærmere bestemt i det 7. årh., manifesterede han sig igen, og denne gang som den førnævnte konge Songtsen Gampo. I Mani Kabum beskrives kongen som den person, der førte den tibetanske befolkning ud af kaos og hen til kosmos eller civilisation, netop i kraft af buddhismens indførelse. Landets tilstand før Songtsen Gamos tid beskrives også: da levede befolkningen i ufred og krig med hinanden, bl.a. fordi de havde en meget dårlig lovgivning, som virkede fremmende på dårlig moral. Songtsen Gampo gav imidlertid landet en ny og bedre lovgivning, som var baseret på den buddhistiske moral, hvorved der blev mere fredeligt i landet. Det tillægges også kongen at have udbredt Avalokitesvara-praksis blandt befolkningen, hvorved det blev muligt at opnå en af de gunstige genfødsler, f.eks. som menneske. Tidligere blev folk kun født som dyr og dæmoner.

Avalokitesvara »Den som ser medfølelse på alle væsener«. Foto: Chris Moon.

Det interessante ved disse beretninger er, at Avalokitesvara beskrives som en bodhisattva der aktivt griber ind i Tibets historie, og den proces han forårsager kan karakteriseres som en civilisationsproces: landet siges at bevæge sig fra en kaotisk, uciviliseret og

Bedeflag ved Lhasa-floden

dyrisk tilstand til en mere harmonisk, fredelig og civiliseret tilstand, hvor landets befolkning kan genfødes som mennesker – takket været Avalokitesvaras indsats, opstået i fysisk form som Songtsen Gampo.

Nationale aspekter i moderne tid

Mytiske begivenheder tænkes altid at være foregået i en fjern fortid, hvilket også er tilfældet med Avalokitesvaras handlinger for Tibet. Beretningerne om mytiske begivenheder kan imidlertid gen-

fortælles, reciteres, eller de kan indgå i rituelle handlinger eller dramatiske forestillinger. Dermed genopføres begivenheden i en vis forstand, den ihukkommes og gøres aktuel, selv i en moderne tid.

Som beskrevet ovenfor, betragtes Avalokitesvara af langt de fleste tibetanere som en meget vigtig beskytterguddom: bodhisattvaen menes konstant og i al evighed at beskytte alt levende. Derudover har man den opfattelse, at netop denne bodhisattva har påvirket det tibetanske samfund i positiv retning, idet han lod sig fremstå i historisk tid, først som en abe og siden som den første buddhistiske konge, Songtsen Gampo, i det 7. årh.

På den baggrund er det min opfattelse, at netop *om mani padme hum*-mantraet, som jo er et sprogligt udtryk for Avalokitesvara selv, også er et symbolsk udtryk

for en mytisk-national begivenhed, nemlig denne bodhisattvas indgriben i Tibets historie, som beskrevet ovenfor. I forlængelse deraf mener jeg, at hvad enten mantraet reciteres, indhugges i klipper, males på sten eller det på bedeflag blaftrer i vinden, kan det betragtes som en manifestation af og (gen)påkaldelse af Avalokitesvaras evige årvågne medfølelse med den tibetanske befolkning.

Det nationale aspekt ved bodhisattvaen Avalokitesvara kommer også til udtryk på anden vis i moderne tid, og endda på en meget markant måde, idet tibetanernes åndelige og verdslige overhoved, den 14. Dalai Lama betragtes som en fysisk manifestation af Avalokitesvara, i lighed med stor kongen fra det 7. årh., Songtsen Gampo. Dermed kan mantraet måske siges at være et udtryk for deres nationale identitet i lighed med flaget.

Uddrag af Tang Tong Gyalpos meditationspraksis med titlen »Til alle levende væsener i hele universet«

Meditationen indledes med en recitation og visualisering af følgende tekst:

»Jeg og alle levende væsener i hele rummet har på toppen af hovedet en hvid lotusblomst og en måneskive, ovenpå hvilken står mantraet HRI.

Herfra udstråles den mægtige, ophøjede og ædle Tjenrezig (dvs. Avalokitesvara), hvis kropsfarve er hvid som efterårsmånen.

Tjenrezig er skinnende som en ædelstenskystal og han udstråler rent og klart lys i fem farver. Smuk og smilende ser han på alt med medfølelsens øje«

Teksten fortsætter på den måde med at beskrive Tjenrezigs udformning og hans forskellige attributter. Derefter skal den mediterende forestille sig, at både han selv og alle andre levende væsener med én stemme fremsiger følgende bøn til Tjenrezig:

*»Ærværdige, fejlfri herre med det hvide legeme
Besmykket med den fuldkomne buddha på dit hoved
(dvs. buddha Amitabha)*

Du som ser med medfølende øjne

Tjenrezig, jeg bøjer mig ærbødigt for dig!

Dernæst visualiseres, at Tjenrezig, rørt over denne bøn, udsender flydende lys, der strømmer ind i både én selv og alle andre væsener i hele universet. Mens dette visualiseres, reciteres mantraet *om mani padme hum* så mange gange som muligt. Man visualiserer ligeledes, at lyset renser alle levende væsener for negative gerninger, og at alle nu er identiske med Tjenrezig selv. Derpå skal man opløse visualiseringen og forblive i en tilstand af 'tomhed' (dvs. en tilstand som er uden tilknytning til forestillinger om et jeg og et du), der er både sindets og alle fænomeners sande, oprindelige natur.

Til sidst fremsiges et ønske om hurtigst muligt at opnå buddhatilstanden for at kunne hjælpe andre mennesker til samme tilstand.

Diasforestilling:

Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Bruser *En Kulturcirkulation*

Torsdag den 7. marts 2002 kl. 19.30. Entré: kr. 30.

Sted: KUC, Suhmsgade 4, København K.

Arrangør: Dansk Selskab for Tibetansk Kultur

Lodoe, Chauntra Skole, Indien. Ida, Naur-Sir Skole, Danmark. Chime Lhamo, Mt. Kailash Skole, Nepal. Esben og Anders, Rolf Krake Skolen, Danmark. Bedeflag ved Jong Chup Choelung tempelet, Nepal.

Munin Teatret beretter i en kombination af diasshow, foredrag, fortælling og teater om eksil tibetanske børns liv i Nepal og Indien, og om deres nye danske kammeraters tilværelse i Vestjylland. I løbet af 2000 skabtes kontakt mellem fire børnegrupper. De blev på skift engageret i skabelsen af vandreforestillingen: „Ved Bjergenes Fod og Hvor Havet Bruser“. En vigtig kulturbro er ved at dannes.

MUNIN TEATRET

Marianne Blichfeldt, Munin Teatret, Sirvej 18 – 7500 Holstebro. Tlf. 97 43 21 65

E-mail: Kontakt@Munin-Teatret.dk - Hjemmeside: www.Munin-Teatret.dk

Støt en tibetansk munk eller nonne

– og dermed den tibetanske kultur for 100 kr. pr. måned

En stor del af de mange tusinde tibetanere, som stadig flygter fra den kinesiske undertrykkelse i Tibet hvert år, er munke og nonner.

Mange af dem er blevet smidt ud af deres klostre, fordi de ikke vil fornægte Dalai Lama. Andre har været udsat for tortur i de kinesiske fængsler.

De ankommer til grænsen med håbet om at kunne få lov til at studere i et tibetansk kloster i eksil.

Hjælp dem med at få dette håb opfyldt.

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur · Tibet-Hjælp

Ryegade 90 A · 2100 København Ø · Telefon 35 26 79 26 · Giro 9 67 08 90

e-mail: dstk@tibethelp.dk · www.tibethelp.dk